

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Stefan Wlazło

Ewaluacja – świat wewnętrznych wartości szkoły

w ramach projektu „**Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap2**”,

realizowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego,

Pozwolę sobie zacząć od zacytowania pewnej informacji zamieszczonej na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej, w dziale, w którym znajdują się pytania i odpowiedzi dotyczące nadzoru pedagogicznego.

Jedno z pytań: „Czy w planie nadzoru należy uwzględnić i umieścić *priorytety ministerstwa*”?

Odpowiedź: „Paragraf 3 ust. 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego brzmi: <Planowe i doraźne działania, o których mowa w ust. 1, prowadzone przez dyrektorów szkół i placówek wynikają z potrzeb szkoły lub placówki>. Jeśli dyrektor uważa, że podstawowe kierunki polityki oświatowej państwa w zakresie nadzoru pedagogicznego, ustalone przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania na podstawie art. 35 ust. 2 pkt 1 ustawy (do tej pory nazywane *priorytetami*), są zbieżne z potrzebami szkoły, może je uwzględnić w swoim planie nadzoru. Nie ma jednak takiego obowiązku - jest to autonomiczna decyzja dyrektora”.

Cytat ten służy mi do postawienia najważniejszej tezy w tym tekście: **Istotą jakościowych zmian w szkole jest ukierunkowanie się przede wszystkim na własne potrzeby rozwojowe, a precyzyjniej – na potrzeby rozwojowe uczniów. Oczywiście, trzeba mieć świadomość, że nie można lekceważyć żadnych wymagań państwa, ale to wcale nie oznacza, że w swoim wewnętrznym działaniu ewaluacyjnym należy uwzględniać je wszystkie.**

Istotą rzeczy jest opracowanie własnej strategii, w której należy postawić na określone, a nie na wszystkie wymagania i dążyć, aby poziom pracy w tych wybranych podnosić aż do poziomu B (a może i wyżej). Oznacza to wewnętrzną zgodę w szkole na to, że w pozostałych wymaganiach diagnoza będzie oznaczana literą D. Przecież ten poziom podstawowy (D) nie jest naganną oceną, przeciwnie – jest pochwałą szkoły za spełnienie oczekiwań państwa na poziomie podstawowym, koniecznym w zakresie danego wymagania.

Problem nie jest prosty. Ciągle słyszę pytania: Ile należy w danym roku szkolnym wykonać ewaluacji wewnętrznych? Czy należy organizować procesy zachodzące w szkole w odniesieniu do wszystkich obszarów i wszystkich wymagań?

Zatrzymajmy się przy tym pytaniu. Moja zdecydowana odpowiedź brzmi: Nie! Z jakiego powodu? Bardzo prostego. W żadnej szkole nie ma takich możliwości wykonawczych, aby prowadzić ewaluacje wewnętrzne w zakresie wszystkich 17 wymagań. Mamy określoną liczbę zadań do wykonania w szkole. Każda wykonana wewnętrzna ewaluacja prowadzi do wprowadzenia pewnych zmian w dotychczasowym sposobie działania. Być może pewne ewaluacje skończą się prostym

1



KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

stwierdzeniem, że dotychczasowe działania nie wymagają żadnych zmian, gdyż efekty są zgodne z naszymi oczekiwaniami. Raczej będzie to jednak sytuacja sporadyczna. Zatem w wyniku wykonanej ewaluacji wewnętrznej będą wprowadzane zmiany w szkole. Każda zmiana, zanim się „zrutynizuje” w pozytywnym znaczeniu tego słowa, czyli będzie warsztatowo opanowana, wymaga czasu i wysiłku. I będzie wykonywana jednocześnie ze wszystkimi innymi dotychczasowymi zadaniami szkoły. Czyli – trawestując termin z innej dziedziny – nastąpi „wartość dodana” w dotychczasowym działaniu szkoły.

Po zasymilowaniu modyfikowanego lub nowego działania nie eliminujemy go, lecz to działanie staje się tradycją funkcjonowania szkoły, czyli działaniem powtarzanym, obok wielu innych. Każdy kolejny zrealizowany projekt ewaluacyjny będzie stanowił „wartość dodaną” do dotychczasowych działań szkoły. Ile takich „wartości dodanych” może przyjąć i wykonywać w przyszłości szkoła? W teorii organizacji istnieje pojęcie „masy krytycznej zmiany”, które wskazuje, że po przekroczeniu pewnego zbioru czynników (bardzo różnych, np. postaw ludzi, czynników organizacyjnych itd.) może pojawić się rzeczywista zmiana. Przewrotnie można by ukuć pojęcie „masa krytyczna dezorganizacji pracy szkoły” występująca wskutek nadmiernej liczby wewnętrznych czynników, często skomplikowanych, niekiedy sprzecznych, często nie ujętych w system.

Tę tezę zobrazuję przykładowymi potencjalnymi projektami ewaluacyjnymi w odniesieniu do wymagań, abstrahując, czy wskazane potencjalne projekty dotyczą tylko poziomu D czy D i B łącznie, czy tylko B. W nawiasach w kolumnie drugiej podaję przewidywany przeze mnie czas realizacji danego projektu. To miara bardzo subiektywna w tym sensie, że to samo działanie ewaluacyjne w różnych szkołach może przebiegać w bardzo różnym czasie.

Wymaganie: Obszar - efekty	Potencjalne projekty w ewaluacji wewnętrznej
Analizuje wyniki sprawdzianu, i egzaminów zewnętrznych (skrót)	1. Jaka jest wartość informacyjna analiz dokonywanych przez zespół analizujący zewnętrzne wyniki? (1 mc) 2. W jakim stopniu rekomendacje rady pedagogicznej sformułowane w wyniku analiz prowadzą do zmian/korekt w programach nauczania? (6 m-cy) 3. Jakie są działania zespołów przedmiotowych w zakresie koncepcji tworzenia zadań i testów międzyprzedmiotowych oraz jakie to daje efekty? (2 lata) 4. Co należy uznać za zewnętrzny sukces naszych uczniów – jak prognozować wyniki zewnętrzne w aspektach wzrostu efektów kształcenia? (rok szkolny ostatnich klas) 5. Jak wyniki EWD mają wpłynąć na poprawę jakości nauczania i w jakim stopniu ta poprawa następuje? (3 lata)
Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności	1. Skąd wiemy, że nasi uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej? (3 lata) 2. Jak oceniamy nasz system diagnozowania osiągnięć uczniów? (1 rok) 3. Jak uwzględniamy możliwości rozwojowe uczniów w doprowadzaniu ich do poczucia sukcesu edukacyjnego? (2 lata) – może to być połączone z wymaganiem 2.6. – poziom D: „Uczniowie osiągają sukcesy na miarę swoich możliwości.”



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Uczniowie są aktywni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak jest zainteresowanie uczniów zajęciami pozalekcyjnymi? W jaki sposób możemy zainteresować uczniów tymi zajęciami? (1 rok) 2. Jaki jest poziom aktywności uczniów podczas zajęć lekcyjnych? Jakie są możliwości zwiększenia tej aktywności? (1 rok) 3. O ile uczniowie potrafią wnieść do procesu lekcyjnego własne pomysły, inicjatywy? W jakim stopniu potrafimy takie działania rozbudzić? (2 lata) 4. W jakim stopniu potrafimy reagować na działania zainicjowane przez uczniów? (1 rok)
Respektowane są normy społeczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak jest poczucie bezpieczeństwa fizycznego i emocjonalnego naszych uczniów? (2 lata) 2. W jakim stopniu oceny zachowania normują pożądane zachowania społeczne naszych uczniów? (3 lata) 3. Jak samorząd uczniowski wzmacnia pożądane zachowania uczniów? (1 rok) 4. Jakie są efekty naszych oddziaływań opisanych w programie wychowawczym szkoły? W jakim stopniu rozmija się opis zachowań społecznych naszych uczniów z ich rzeczywistym zachowaniem? (2 lata) 5. Jaka jest znajomość praw i obowiązków u uczniów naszej szkoły? (pół roku) 6. W jakim stopniu rodzice wzmacniają nasze oczekiwania wobec uczniów w zakresie zachowań społecznych? (pół roku) 7. Jaka jest różnica pomiędzy pożądanymi społecznymi zachowaniami uczniów a rzeczywistymi zachowaniami i dlaczego, jeśli taka różnica występuje? (1 rok) 8. Jak upowszechniamy pożądane zachowania społeczne naszych uczniów? W jakim stopniu motywuje to wszystkich uczniów do podobnych zachowań? (2 lata)

Wymaganie: Obszar - procesy	Potencjalne projekty w ewaluacji wewnętrznej
Szkoła ma koncepcję pracy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak budowaliśmy koncepcję pracy naszej szkoły (jej wizję)? W jakim stopniu jesteśmy przekonani, że uczyniliśmy to właściwie? A może ta koncepcja wymaga weryfikacji w związku z nowymi rocznikami uczniów? (1 rok) 2. Jaka jest wiedza naszych uczniów i ich rodziców na temat naszej koncepcji działania edukacyjnego? Jaki jest poziom akceptacji tej koncepcji? (1 rok) 3. Jakie podejmowane w szkole działania poza lekcjami służą realizacji naszej koncepcji? (pół roku)



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Oferta edukacyjna umożliwia realizację podstawy programowej	<ol style="list-style-type: none">1. Jak potrafimy dobrać treści programowe i podręczniki w odniesieniu do naszej koncepcji? (pół roku)2. W jaki sposób rozpoznajemy potrzeby i możliwości edukacyjne naszych uczniów i jakie mamy dowody, że jest to diagnoza trafna? (1 rok)3. Jak diagnozujemy osiągnięcia edukacyjne naszych uczniów i co sądzą o tym nasi uczniowie i ich rodzice? (2 lata)4. W jakim stopniu pozyskiwane przez naszych uczniów wiadomości i umiejętności udowadniają osiąganie przez nich celów edukacyjnych określonych w podstawie programowej? (3 lata)5. W jakim stopniu modyfikujemy nasze działania dydaktyczne? O ile wprowadzane innowacje programowe lepiej służą osiągnięciu podstaw programowych? (2 lata)
---	---

Nie kontynuuję tej listy potencjalnych projektów ewaluacji wewnętrznych. W obszarze - efekty zostały jeszcze cztery wymagania, w tym bardzo rozległe zagadnienie organizowania procesów edukacyjnych i nie mniej rozległe wymaganie dotyczące kształtowania postaw uczniów. Szacuję, że powstałaby taka sama jak wyżej, albo i większa, liczba potencjalnych ewaluacji wewnętrznych. Niemało też projektów będzie wiązało się z obszarem – środowisko, z dostrzeganiem partnerstwa rodziców, wspomaganie ich w wychowywaniu, spotkań z rodzicami; także z promocją szkoły, współdziałaniem z wieloma instytucjami w środowisku i inne jeszcze. Takich projektów najmniej dostrzeżemy w obszarze zarządzania.

Dlaczego tak wielka jest liczba potencjalnych projektów ewaluacji wewnętrznych? Bo – w odróżnieniu od wewnętrznego mierzenia jakości – ewaluacja dotyczy zawsze bardzo konkretnych działań. A konkretnych działań podejmuje się w szkole bardzo wiele.

Fikcją organizacyjną jest zatem pogląd, że szkoła jest w stanie rozwijać się jakościowo w zakresie wszystkich 17 wymagań państwa.

Jakie więc jest najlepsze rozwiązanie? **Postawić na rozwój w zakresie określonych, tylko niektórych wymagań, dążyć, by spełnianie tych wymagań stało się wizytówką szkoły.** I w zakresie tych wybranych wymagań dążyć do poziomu B, a może i A. Natomiast w zakresie pozostałych – spełniać je oczywiście na poziomie D. I powtarzam – nie będzie to żadną ujmą dla szkoły, bo poziom ten oznacza spełnianie przez szkołę ustalonych wymagań państwa.

Teraz pojawia się pytanie, jaka powinna być strategia wyboru wymagań, które chcemy uczynić naszą bardzo mocną stroną, wizytówką szkoły?

Skoro mówimy, że nowy nadzór jest nadzorem jakościowym, to pierwszym krokiem w jakościowym rozwoju jest tworzenie wizji instytucji. Ogromne znaczenie, jakie w teorii jakości przypisuje się tworzeniu wizji, wzięło się od wielkiego przemówienia pastora Martina Luthera Kinga. Otóż w 1958 roku, w latach dyskryminacji rasowej w Stanach Zjednoczonych, kiedy dla białych i kolorowych były nie tylko odrębne wejścia do pojazdów komunikacji masowej, ale i odrębne ubikacje, a kiedy czarny chłopiec romansował z białą dziewczyną, zabijał go Ku Klux Klan, to w takich czasach pastor King wygłosił swoje wspaniałe przemówienie, w którym co kilka zdań powtarzał „*I have a dream*”. *Dream* oznacza nie tylko sen, ale też marzenie. Oto fragment tego przemówienia: „*Marzę o tym, aby przy stole wigilijnym usiadł czarny chłopiec i połamał się opłatkiem z białą dziewczynką.*” To była wizja, która radykalnie zmieniła amerykańskie



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

społeczeństwo. Nie byłoby dziś Baracka Obamy jako prezydenta USA, a wcześniej pani Condoleezy Rice, gdyby nie to przemówienie.

Zatem pierwszym krokiem w jakościowym rozwoju jest wizja. A czym jest wizja w naszej szkole? Marzeniami nauczycieli, kierownictwa, uczniów, rodziców o tym, jaki będzie absolwent naszej szkoły. Co tenże absolwent zabierze z naszej szkoły w dalsze swoje życie i edukację? Czy tak, jakbyśmy chcieli, będzie to bagaż pozytywnych i korzystnych doświadczeń?

Wizją szkoły jest więc po prostu opis sylwetki naszego absolwenta. Ten opis możemy zamiennie – zamiast wizją – nazwać właśnie opisem sylwetki absolwenta czy – jak to określają wymagania – koncepcją szkoły. Może się ten opis, czyli obraz absolwenta, pojawić w zapisach statutowych, w planach pracy szkoły, w koncepcji konkursowej dyrektora szkoły. Mniejsza o miejsce zapisu w wewnętrznych dokumentach szkoły. Najważniejsza jest świadomość społeczności szkolnej, co chcemy osiągnąć w pracy z naszymi uczniami.

W Szkole Podstawowej nr 83 we Wrocławiu nad wejściem do szkoły przeczytać można napis: „Nauka jest wartością”. To główna idea koncepcji edukacyjnego działania w tej szkole. Co to oznacza? Że dążeniem szkoły jest, aby uczniowie dostrzegali naukę jako wartość.

Jak to osiągać? Działania mogą być różnorodne. Przykładowo, uczniowie:

- **umieją się uczyć;**
- **dostrzegają w nauce swoje szanse życiowe;**
- **potrafią zdobywać informację, także ją tworzyć i stosować we własnym działaniu;**
- **umieją współdziałać z innymi uczniami w zespołowym zdobywaniu wiadomości i umiejętności;**
- **rozwijają swoje uzdolnienia i zainteresowania;**
- **potrafią dokonywać samooceny swoich wyników w nauce.**

Oczywiście, można by nieco ten wykaz rozszerzyć.

Wizytówką szkoły jest więc kształtowanie u obecnych uczniów a przyszłych absolwentów takich postaw wobec nauki szkolnej, takich wiadomości i umiejętności, które stworzą im szanse powodzenia w dalszej edukacji, a także w życiu dorosłym.

Jeśli ten najważniejszy krok – własną koncepcję edukacyjnego działania – mamy za sobą, następuje proste poszukanie odpowiedników w treściach wymagań, ustalonych w załączniku do rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym. Dokonajmy tej próby.

Treści koncepcji	Wymagania państwa
Umieją się uczyć.	„Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się” (2.3. – poziom D3)
Dostrzegają w nauce swoje szanse życiowe.	„Uczniowie są samodzielni w podejmowaniu różnorodnych aktywności na rzecz własnego rozwoju”(1.2 – poziom B)
Potrafią zdobywać informację, także ją tworzyć i stosować we własnym działaniu.	j.w.
Umieją współdziałać z innymi uczniami w zespołowym zdobywaniu wiadomości i	„Uczniowie są aktywni” (wymaganie 1.3.)



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

umiejętności.	
Rozwijają swoje uzdolnienia i zainteresowania.	„Uczniowie osiągają sukcesy edukacyjne na miarę swoich możliwości” (2.6 – poziom D)
Potrafią dokonywać samooceny swoich wyników w nauce.	„Nauczyciele pracują wspólnie z uczniami nad doskonaleniem procesów edukacyjnych” (2.3 – poziom B3)

Mamy zatem sześć aspektów związanych z postrzeganiem przez uczniów nauki jako wartości. Teraz zastanówmy się, które z tych działań warto poddać ewaluacji wewnętrznej.

Tę decyzję powinna podjąć rada pedagogiczna. Wybieramy działanie związane ze sformułowaniami z koncepcji (pierwsza kolumna w powyższej tabeli), które z jakichś powodów uznajemy za tyle istotne, że chcemy zweryfikować, w jakim stopniu, na jakim poziomie uczniowie zakładane umiejętności i wiadomości osiągają. Możemy zatem wybrać do ewaluacji wewnętrznej zdiagnozowanie, jak nasi uczniowie potrafią się uczyć; jakie są ich cele życiowe i w związku z tym, jak wykonują swoje obowiązki szkolne; jaką mają biegłość w zdobywaniu informacji z różnych źródeł, jej stosowaniu, a także w tworzeniu różnorodnych informacji; jakie mamy dowody umiejętności zespołowego współdziałania uczniów i umiejętności zespołowej prezentacji (co jest ważne zwłaszcza w gimnazjum); w jakim stopniu chętnie korzystają z ofert zajęć pozalekcyjnych i jakie są efekty tych zajęć; wreszcie – w jakim stopniu posiadli umiejętność dokonywania indywidualnej i koleżeńskiej samooceny (ważna umiejętność w ocenianiu kształtującym). Możliwe są oczywiście i inne projekty ewaluacji wewnętrznej, związane z przykładowymi ustaleniami w naszej koncepcji edukacyjnego działania.

Dzięki zestawieniu w tabeli drugiej do każdego projektu ewaluacyjnego mamy od razu ustalone kryterium danego działania ewaluacyjnego. Prześledźmy proces ewaluacji wewnętrznej przykładowo, do dość łatwego projektu, jakim byłoby „Rozwijanie swoich zainteresowań i uzdolnień”.

Procedura ewaluacyjna ma określoną strukturę:

CEL
PYTANIA KLUCZOWE
KRYTERIA
INFORMACJE
DOBÓR POPULACJI (kogo dotyczy)
WYKONAWCY
INTERPRETACJA DANYCH – ILOŚCIOWA I JAKOŚCIOWA
RAPORT

Niechaj mi mój ulubiony Profesor, Henryk Mizerek – obok Profesora Leszka Korporowicza – guru polskiej ewaluacji, wybaczy, co teraz napiszę. Otóż nie lekceważąc potrzeby respektowania zasad konstrukcyjnych w ewaluacji, w okresie przyswajania w szkołach tej nowej strategii nadzoru pedagogicznego najważniejsze jest dla mnie rozbudzanie w zespołach nauczycielskich refleksji nad



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

wykonywanymi działaniami edukacyjnymi. Z moich obecnych doświadczeń w szkoleniach rad pedagogicznych stwierdzam, że np. istotną trudnością dla nauczycieli jest określanie pytań kluczowych oraz ustalanie narzędzi pozyskiwania informacji. Zapewne z czasem i te umiejętności się pojawiają, natomiast obecnie nie czyniłbym szkołom zarzutu, że nie respektują w pełni osi konstrukcyjnej projektów ewaluacyjnych.

Przedstawiany niżej przykład działania ewaluacyjnego dotyczącego projektu: „Rozwijanie przez uczniów swoich zainteresowań i uzdolnień” opieram na efektach uzyskanych na szkoleniu Rady Pedagogicznej Gimnazjum nr 13 we Wrocławiu. Decyzją RP w tym Gimnazjum postanowiono poddać ewaluacji proces rozpoznawania uzdolnień i zainteresowań nowych uczniów.

Cele projektu ewaluacyjnego

Celem projektu ewaluacyjnego jest pozyskanie informacji w celu podjęcia określonych decyzji. W omawianym projekcie celami były:

1. Uzyskanie „charakterystyki” edukacyjnej nowych uczniów, aby móc stwierdzić, czy konieczne okaże się modyfikowanie treści programów nauczania.
2. Ustalenie, jakie uzdolnienia mają nowi uczniowie, aby zweryfikować je z naszą ofertą zajęć pozalekcyjnych.

Pytania kluczowe

W moim przekonaniu to najtrudniejszy etap w tworzeniu projektu ewaluacyjnego. Dotyczą szczegółowych aspektów celu, wskazują na najistotniejsze potrzeby informacyjne, a także na realność i zasadność celu.

Tak precyzuje pojęcie pytań kluczowych H. Mizerek: „Pytania kluczowe mają na celu konkretyzację przedmiotu ewaluacji. Jest to w istocie rzeczy zabieg polegający na rozbiciu przedmiotu ewaluacji na szczegółowe kwestie i nadanie im formy gramatycznej pytań (...). 1. Błąd „dwa w jednym”.

Zwróćmy uwagę na następujące pytanie:

„Czy uwzględniając uprzednie osiągnięcia uczniów, ich postępy w nauce są lepsze od oczekiwanych, gorsze czy zbliżone do nich?”

Wadą tego pytania jest włączenie kryterium ewaluacji w treść pytania. W rezultacie pojawiły się w nim zwroty wartościujące „lepsze”, „gorsze”, „zbliżone”. Odpowiedź na tak postawione pytanie ma zerową wartość poznawczą. Zdanie, które może być możliwą odpowiedzią np. „Uczniowie uzyskują lepsze wyniki od oczekiwanych” nie jest ani prawdziwe ani fałszywe. Nie jesteśmy w stanie go zweryfikować dopóty, dopóki nie będziemy wiedzieć, co to znaczy „lepsze od oczekiwanych”. Jak ognia należy unikać przymiotników i terminów wartościujących w treści pytania. Dla badacza, takie sformułowania nie mają żadnej wartości¹.

Pytania kluczowe w omawianym projekcie to zatem:

1. Jeżeli okażą się konieczne zmiany w przyjętych programach nauczania, to czy zapewnią one osiągnięcie przez uczniów podstawy programowej?
2. Jakie mamy możliwości rozwijania ujawnionych uzdolnień nowych uczniów?

Pytań kluczowych nie powinno być wiele, jedno, dwa w zupełności wystarczą.

¹ H. Mizerek. Autoewaluacja w szkole. Od czego zacząć?, dostępność: <http://www.uwm.edu.pl/wnsis>



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Kryteria

- To ustalenie, co będzie sukcesem przeprowadzonej ewaluacji wewnętrznej. W moim przekonaniu najlepiej kryteria odnosić do wymagań. Dzięki temu uzyskujemy pewien rodzaj odpowiedniości ewaluacji wewnętrznej z zewnętrznymi wymaganiami. Ponadto ewaluatorzy zewnętrzni będą mieli istotną informację, z wyników jakich ewaluacji wewnętrznych mogą skorzystać. To duże ułatwienie i korzyść. Zatem, kryterium, to w omawianym projekcie:
- „Uczniowie osiągają sukcesy edukacyjne na miarę swoich możliwości” (2.6 – poziom D)

Informacje

To ustalenie, jakie informacje są konieczne do zdobycia i w jaki sposób je pozyskać.

Rodzaj informacji	Procedura pozyskania
Wyniki sprawdzianu zewnętrznego. Stopnie na świadectwie szkoły podstawowej.	Dokonanie analizy jakościowej przez nauczycieli uczących w klasach pierwszych.
Uzyskanie od uczniów informacji, jakiego rodzaju zainteresowania chcieliby rozwijać.	Ankieta lub wywiad – tylko uczniowie uzdolnieni, przeprowadzają nauczyciele mogący prowadzić stosowne zajęcia.
W jakim stopniu i zakresie należałoby ewentualnie zmienić dotychczasowe programy nauczania?	Dokonanie oceny wyników analizy (pierwszy wiersz) – zespoły przedmiotowe.

Niekiedy procedura pozyskiwania informacji może być złożona, zwłaszcza, gdy idzie o konstruowanie pytań ankiety lub wywiadu, ale także tworzenia arkuszy obserwacji, tworzenia kart pracy i inne.¹

Kogo dotyczy diagnoza wstępna?

To proste – wszystkich nowych uczniów, a w drugiej fazie – uczniów, którzy ujawnili jakieś zainteresowania i zdolności.

Wykonawcy

Oczywiście, w pierwszym rzędzie wychowawcy klas pierwszych, gdyż to oni w porozumieniu ze swymi wychowankami muszą ustalić, jak ujawnione zainteresowania i uzdolnienia rozwijać i jak to zorganizować. W drugiej kolejności – ci nauczyciele, do których wychowawca zgłosi się z wykazami chętnych uczniów.

Interpretacja danych:

- **ilościowa:** to po prostu liczby wyłonionych uczniów o określonych uzdolnieniach, podział na poszczególne grupy, procent uczniów uzdolnionych w poszczególnych przedmiotach i innych aspektach zainteresowań uczniów.
- **jakościowa:** to trudniejsze, w tym przypadku chodziło o ustalenie rodzaju zainteresowań i uzdolnień, poziomu opanowanych wiadomości i umiejętności wyłonionych uczniów, a także



PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

dyskusja dotycząca stosowności dotychczas realizowanych programów nauczania i doboru podręczników w stosunku do wyników diagnozy wstępnej.

Tu mamy pewien aspekt organizacyjny, związany z uchwalaniem szkolnego zestawu programów nauczania oraz podręczników przed nowym rokiem szkolnym. Sądzę, że nie spowoduje to istotnych trudności w pracy szkoły, jeśli pierwsze dwa-trzy tygodnie nauki nowych uczniów w gimnazjum będą przypomnianiem wiadomości ze szkoły podstawowej.

Raport

Informację składają dyrektorowi gimnazjum wychowawcy klas pierwszych, oczywiście, najlepiej, aby to czynić w postaci syntetycznej. To dyrektor ostatecznie musi zdecydować, jak zorganizować działania szkolne, aby rozwijać uzdolnienia i zainteresowania uczniów. Po pół roku może oczekiwać informacji, jaki dało to efekt. Ten projekt ewaluacyjny zakończył się w końcówce trzeciego tygodnia września.

I w sposób naturalny pojawia się następny projekt ewaluacyjny: „Jak rozwijamy uzdolnienia i zainteresowania naszych uczniów”, do realizacji, jak sądzą, w okresie do dwu lat szkolnych.

Oczywiście, w powyższym procesie ewaluacyjnym wyraźnie objawia się jedna z najważniejszych idei nowego nadzoru: organizowanie zbiorowego działania nauczycieli w celu zdiagnozowania określonego działania edukacyjnego. Jeśli ta wstępna diagnoza odniosła sukces, to jest stosowna, aby ją kontynuować w przyszłości. Przy powiązaniu z kolejną ewaluacją można będzie stwierdzić, że wizytówką (czyli poziomem A) tego gimnazjum jest doprowadzanie do istotnego rozwoju uzdolnień i zainteresowań uczniów tam uczęszczających. Jakaś część wymagań spełnianych wtedy na poziomie D nie będzie żadną słabością tej szkoły.

To propozycja strategii, aby postawić na swoje wybrane najmocniejsze strony, a w pozostałych nie dążyć do wyższego poziomu niż D, gdyż to na pewno przekroczy możliwości wykonawcze każdej szkoły. W efekcie będziemy mieli szkoły o różnych ofertach edukacyjnych, ofertach gwarantujących wysoki poziom jakości, a nie szkoły do siebie upodobnione i najpewniej przeciętne.

Pojawia się pytanie, czy zewnętrzna ewaluacja potrafi dostrzec te osiągnięcia, tę nieprzeciętność szkoły. Jeśli obecne procedury by na to nie pozwalały, trzeba będzie zmieniać procedury zewnętrzne. To powtórzenie myśli sformułowanej przez Panią J. Berdzik w związku z naszą dyskusją nad tezęmi tego tekstu. Bo rzeczywiście, najistotniejsze – powtarzając za rozmówczynią – jest ukierunkowanie się szkół na własne potrzeby rozwojowe a nie oceny zewnętrzne.

Na zakończenie tego tekstu powracam do najważniejszej konkluzji przedstawionej powyżej strategii prowadzenia w szkołach ewaluacji wewnętrznej: **Ustalmy naszą koncepcję pedagogicznego oddziaływania na naszych uczniów, określmy, jakie są marzenia o naszych absolwentach, i uczynmy z naszej koncepcji rodzaj „filtru” wobec wymagań. Istotne są ustalenia, w których wymaganiach chcemy być bardzo dobrzy, a może nawet świetni, a w których wystarczy nam poziom podstawowy. Przyzwoite działania w wyselekcjonowanych przez nas wymaganiach będą mocną podstawą do tworzenia naszej tradycji działania edukacyjnego szkoły, tradycji rozpoznawanej i uznanej przez naszych uczniów, ich rodziców i całe środowisko.**

ⁱ Zachęcam do przeczytania artykułu Kl. Stróżyńskiego; „Ewaluacja jako narzędzie nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły. W: „Dyrektor Szkoły”, 2009, nr 11,- Akademia Zarządzania

